

सांकेतांक क्रमांक :- २०१६०७०७१५२४५७३२०१

सन २०१२-१३ व २०१३-१४ मध्ये पीक कर्ज घेतलेल्या व सध्या थकबाकीदार असलेल्या शेतकऱ्यांना, एक विशेष बाब म्हणून इंडियन मर्चंट्स चेंबर (IMC) पुरस्कृत बियाणे कंपन्यांच्या मदतीने कापूस बियाणे मोफत पुरविणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

शासन निर्णय क्रमांक- नैसआ-२०१६/प्र.क्र. ९३/१०-अ,
कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक- ०५ जुलै, २०१६.

- वाचा:-** १) सहकार पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, शासन परिपत्रक क्र. संकीर्ण ०२१२/प्र.क्र. ८१/ २-स, दिनांक ३० जानेवारी, २०१३, (खरीप हंगाम २०१२)
- २) सहकार पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, शासन परिपत्रक क्र.टंचाई २०१३/ प्र.क्र. ०३/ २-स, दिनांक २८ जून, २०१३, (रब्बी हंगाम २०१२-१३)
- ३) सहकार पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, शासन परिपत्रक क्र.टंचाई ०७१४/प्र.क्र. ९१/ २-स, दिनांक १७ नोव्हेंबर, २०१४, (खरीप हंगाम २०१३)
- ४) सहकार पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, शासन परिपत्रक क्र.टंचाई ०८१४/प्र.क्र.११४/ २-स, दिनांक १९ नोव्हेंबर, २०१४, (रब्बी हंगाम २०१३-१४)
- ५) आयुक्त (कृषी), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे पत्र जावक क्र.कृआ/विप्र-१/नैसआ/ मोफत बियाणे/२९१६/१६, दिनांक २९ जून, २०१६.

प्रस्तावना:- सन २०१२-१३ मध्ये पीक कर्ज घेतलेल्या शेतकऱ्यांपैकी ३.०८ लाख शेतकऱ्यांकडे सुमारे रुपये १५२५ कोटी व सन २०१३-१४ मध्ये पीक कर्ज घेतलेल्या शेतकऱ्यांपैकी ३.६३ लाख शेतकऱ्यांकडे रुपये २३७४ कोटी इतकी पीक कर्जाची रक्कम, सदर दोन वर्षांत दुष्काळाची परिस्थिती उद्भवल्यामुळे थकीत आहे. सारांशाने, सदर दोन वर्षांतील एकूण ६.७१ लाख शेतकऱ्यांकडे रुपये ३८९९ कोटी इतकी पीक कर्जाची रक्कम थकीत आहे. सदर सर्व शेतकरी चालू खरीप हंगाम २०१६ करिता पीक कर्ज मिळण्यास अपात्र आहेत. सदर थकबाकीदार शेतकऱ्यांना मदत म्हणून खरीप हंगाम २०१६ च्या चालू हंगामात बियाणे मोफत पुरविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यासंदर्भात इंडियन मर्चंट्स चेंबर, चर्चगेट, मुंबई (IMC) या संस्थेने बियाणे कंपन्यांच्यावतीने मदत करण्याची इच्छा व्यक्त केलेली होती. त्यानुसार त्यांच्या बरोबर दिनांक २३ जून, २०१६ रोजी एक सामंजस्य करार (MOU) करण्यात आलेला आहे. सदर सामंजस्य करारानुसार इंडियन मर्चंट्स चेंबरच्या सभासद कंपन्यांनी, त्यांना शक्य आहे तितक्या शेतकऱ्यांना कमाल विक्री

किंमतीच्या ५० टक्के दराने कापूस व सोयाबीन बियाणे पुरवावयाचे असून, बियाणांची उर्वरित ५० टक्के किंमत राज्य शासनाने बियाणे पुरवठादार कंपन्यांना द्यावयाची आहे, जेणेकरून, थकबाकीदार शेतकऱ्यांना मोफत बियाणे उपलब्ध होईल.

२. इंडियन मर्चंट्स चेंबर (IMC) यांना निश्चित स्वरूपाचा प्रस्ताव सादर करण्याबाबत निर्देश दिल्यानंतर, सदर संस्थेने, त्यांच्या सभासद कंपन्यांशी विचारविनिमय करून केवळ कापूस बियाणे उपलब्ध असून सोयाबीन बियाणे उपलब्ध नसल्याबाबत कळविलेले आहे. त्यामुळे, आयुक्त (कृषी) यांनी कळविल्याप्रमाणे, कापूस उत्पादक प्रमुख २१ जिल्ह्यातील थकबाकीदार शेतकऱ्यांना प्रत्येकी दोन कापूस बियाण्यांची पाकिटे (अर्थात कमाल १ एकर क्षेत्र मर्यादेत) इंडियन मर्चंट्स चेंबर या संस्थेच्या सभासद कंपन्यांच्या मदतीने मोफत पुरविण्याचा प्रस्ताव शासनाने विचारात घेतलेला आहे.

शासन निर्णय:- वरील पार्श्वभूमीवर, सन २०१२-१३ व सन २०१३-१४ मध्ये पीक कर्ज घेतलेल्या व सध्या थकबाकीदार असलेल्या (अर्थात, जे खरीप हंगाम २०१६ करिता पीक कर्ज मिळण्यास अपात्र आहेत असे थकबाकीदार शेतकरी) अंदाजे ६.७१ लाख शेतकऱ्यांपैकी, कापूस उत्पादक २१ जिल्ह्यातील (नाशिक, धुळे, नंदुरबार, जळगाव, अहमदनगर, औरंगाबाद, जालना, बीड, लातूर, उस्मानाबाद, नांदेड, परभणी, हिंगोली, बुलढाणा, अकोला, वाशिम, अमरावती, यवतमाळ, वर्धा, नागपूर व चंद्रपूर) अंदाजे ५.०५ लक्ष थकबाकीदार शेतकऱ्यांपैकी कापूस बियाणांची पेरणी न करू शकलेल्या शेतकऱ्यांना कमाल एक एकरच्या क्षेत्र मर्यादेत कापूस (Truthful) बियाण्यांची (परिच्छेद ४ सी मध्ये नमूद जाती) कमाल प्रत्येकी दोन पाकिटे, महसूल अभिलेखानुसार धारण केलेले क्षेत्र विचारात घेऊन मोफत पुरविण्यास शासन मंजूरी देण्यात येत आहे. सदर कार्यक्रम राबविण्यासाठी इंडियन मर्चंट्स चेंबर (IMC), चर्चगेट, मुंबई या संस्थेची व त्यांच्या सभासद कंपन्यांची मदत घेण्यासही शासन मंजूरी देण्यात येत आहे. इंडियन मर्चंट्स चेंबर (IMC), चर्चगेट, मुंबई व त्यांच्या सभासद कंपन्यांना सदर कार्यक्रमांतर्गत पुरविल्या जाणाऱ्या कापूस बियाण्यांच्या वाणांच्या कमाल विक्री किंमतीच्या ५० टक्के दराने बियाणे उपलब्ध करून देण्यास, तसेच, उर्वरित ५० टक्के दराने येणाऱ्या रक्कमेचे प्रदान संबंधित बियाणे पुरवठादार कंपन्यांना करण्यास शासन मंजूरी देण्यात येत आहे. त्यासंदर्भात अधिकतम येणाऱ्या अंदाजित खर्चाचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे:-

कापूस बियाणे सुमारे ५.०५ लाख शेतकऱ्यांसाठी

अ. क्र.	पीक	प्रति एकरी लागणारे बियाणे	प्रति पाकीट मात्रा	बियाणे दर प्रति पाकीट	बियाणे खर्च प्रती एकरी	एकूण येणारा खर्च	शासनावर व बियाणे कंपनीवर पडणारा आर्थिक भार
१	बीटी कापूस बी.जी. २	२ पाकीटे ९०० ग्रॅम	४५० ग्रॅम	रु.८००	रु.१६००	रु.८०.८० कोटी	रु.४०.४० कोटी प्रत्येकी

२. कापूस बियाण्यांच्या किंमती, एकरी लागणाऱ्या बियाणांसाठी येणारा खर्च याबाबतचा तपशील खालील प्रमाणे आहे:-

कापूस बियाणे

अ. क्र	पीक	प्रति एकरी लागणारे बियाणे	प्रति पाकीट मात्रा	बियाणे दर प्रति पाकीट	बियाणे खर्च प्रती एकरी
१	बी.टी.कापूस बी.जी. १	२ पाकिटे ९०० ग्रॅम	४५० ग्रॅम	रु.६३५	रु.१२७०
२	बी.टी.कापूस बी.जी. २	२ पाकिटे ९०० ग्रॅम	४५० ग्रॅम	रु.८००	रु.१६००
३	नॉन बी.टी. संकरीत देशी कापूस	२ पाकिटे ९०० ग्रॅम	४५० ग्रॅम	रु.६९०	रु.१३८०

३. सन २०१२-१३ व २०१३-१४ मध्ये पीक कर्ज घेतलेले परंतु, थकबाकीदार असलेले शेतकरी खरीप हंगाम २०१६ साठी नवीन पीक कर्ज मिळण्यास अपात्र आहेत. अशा शेतकऱ्यांचा तपशील जिल्ह्यातील संबंधित बँकांकडे उपलब्ध आहे. सदर तपशील बँकांकडून जिल्हाधिकाऱ्यांनी उपलब्ध करून घ्यावा. त्यापैकी जे थकबाकीदार शेतकरी अजूनही पेरणी करू शकलेले नाहीत त्याबद्दल तालुका कृषी अधिकाऱ्यांनी आपल्या कृषी सहाय्यकामार्फत खात्री करून घ्यावी.

४. कापूस उत्पादक २१ जिल्ह्यातील अंदाजे ५.०५ लाख थकबाकीदार शेतकऱ्यांपैकी कापूस बियाणांची पेरणी न करू शकलेल्या थकबाकीदार शेतकऱ्यांना मोफत कापूस बियाणे पुरविण्याचा कार्यक्रम खालीलप्रमाणे राबविण्यात यावा:-

अ) इंडियन मर्चंट्स चेंबर, चर्चगेट, मुंबई यांना शासनाकडून एकूण ६.७१ लाख थकबाकीदार शेतकऱ्यांपैकी कापूस उत्पादक २१ जिल्ह्यातील ५.०५ लाख थकबाकीदार शेतकऱ्यांची जिल्हानिहाय संख्या उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे. तसेच, संबंधित जिल्ह्यांच्या जिल्हाधिकारी व निवासी उप जिल्हाधिकाऱ्यांचे दुरध्वनी क्रमांक इंडियन मर्चंट्स चेंबर, यांना उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहेत.

बी) सदर माहितीच्या आधारे इंडियन मर्चंट्स चेंबर, चर्चगेट, मुंबई हे त्यांच्या सहयोगी कंपन्यांसोबत चर्चा करून मोफत बियाणे पुरविण्यासाठी जिल्ह्यांची निवड करतील. तदनंतर, कापूस बियाणांची जिल्हानिहाय नेमकी किती मात्रा इंडियन मर्चंट्स चेंबर व त्यांच्या सभासद कंपन्या उपलब्ध करून देवू शकतील याबाबतचा तपशील ते परस्पर संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांकडे त्वरित उपलब्ध करून देतील व त्याबाबतची माहिती शासनालाही उपलब्ध करून देतील.

सी) तदनंतर, इंडियन मर्चेंट्स चेंबर व त्यांच्या सभासद कंपन्या संबंधित जिल्ह्यांच्या जिल्हाधिकाऱ्यांकडे संपर्क साधून, लवकर ते मध्यम कालावधीच्या कापूस (Truthful) बियाणांचा पुरवठा करतील. सदर बियाणे हे खाली नमूद केलेल्या अथवा तत्सम जातीचे असावे.

Varieties =H-8 (Desi Hybrid), BG-II-Hybrids, Ankur -Jai, Ankur 3028, MRC 7377, MRC 7347, Ajeet 11, Ajeet 155, Ajeet 111, Rasi 779, Rasi 625, Rasi 756, Balwan, Malini, Bhakti, Sona, PRCH 739, PRCH 31, Fame, Jadoo, KCH 711 AND KCH 144.

डी) इंडियन मर्चेंट्स चेंबर व त्यांच्या सहयोगी कंपन्यांकडे उपलब्ध बियाणांचा तपशील खालील प्रमाणे आहे:-

अ.क्र.	कंपनीचे नाव	पाकीटांची संख्या	व्हायटीचे नाव
१	महाराष्ट्र हायब्रीड सिडस कंपनी लि. (महिको)	२,३२,०००	एमआरसी ७३०१ बीजी-२
२	श्रीराम बायोसिड जेनेटीक्स (एसबीजी)	३,००,०००	चिरंजीवी, युवा
३	कलश सिडस प्रा.लि.	५०,०००	गजब
४	सन्नो सिडस प्रा.लि.	५०,०००	व्हीआयसीएच ३१४
५	जे.के. अग्री जेनेटीक्स लि.हैद्राबाद	१,२०,०००	इंद्र वज्र,
६	इन्डो अमेरिकन हायब्रीड सिडस	१६,७००	संजू
७	ग्रीन गोल्ड सिडस प्रा.लि.	१,५०,०००	गोल्ड विठ्ठल, गोल्ड वरदान, गोल्ड कुबेर
८	बायर बायोसायन्स प्रा.लि.	१,२०,०००	कळविलेले नाही
९	कावेरी सिड कंपनी लि.	५,००,०००	जादू
	एकूण-	१५,३८,७००	

वरील प्रमाणे बियाणे पुरवठादार कंपन्यांकडे कापूस बियाणांची मुबलक पाकिटे उपलब्ध असली तरी, राज्यातील बहुतांश भागात चांगला पाऊस झाल्याने कापूस बियाण्यांची मोठ्या प्रमाणावर पेरणी झालेली आहे. त्यामुळे पहिल्या टप्प्यात १ लाख थकबाकीदार शेतकऱ्यांकरिता प्रत्येकी २ पाकिटे या हिशेबाने २ लाख पाकिटे नमूद २१ जिल्ह्यात पाठविण्यात यावीत. तदनंतर संबंधित जिल्ह्यांच्या जिल्हाधिकारी / जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी यांच्याशी समन्वय साधून त्यांनी नोंदविलेल्या मागणीनुसार कापूस बियाणे पाकिटांचा पुरवठा करण्यात यावा.

इ) संबंधित जिल्ह्यांचे जिल्हाधिकारी हे, जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी, उप निबंधक सहकारी संस्था, तहसिलदार, सहाय्यक निबंधक सहकारी संस्था व तालुका कृषी अधिकारी यांच्या मदतीने थकबाकीदार शेतकऱ्यांना बियाणांचे वाटप युध्दपातळीवर सर्वोच्च प्राथम्याने करतील. थकबाकीदार शेतकऱ्यांना बियाण्यांचे वितरण करण्यात आल्यानंतर दिनांक ३१ जुलै २०१६ रोजी शिल्लक राहिलेले बियाणे पुरवठादार कंपन्यांना परत करण्यात यावे. तसेच, संबंधित जिल्ह्यांचे जिल्हाधिकारी हे, बियाणे पुरवठादार कंपन्यांची देयके स्वीकारतील, बियाण्यांचे वितरण झाल्यानंतर व शिल्लक राहिलेली बियाणांची पाकिटे संबंधित कंपन्यांना परत केल्यानंतर देयकांचे प्रदान करतील.

एफ) तहसिलदार हे, थकबाकीदार शेतकऱ्यांनी, महसूल अभिलेखावरील नोंदीनुसार प्रत्यक्ष धारण केलेले क्षेत्र विचारात घेऊन कापूस बियाण्यांचा पुरवठा करतील. अर्धा एकर म्हणजे २० गुठयापेक्षा कमी क्षेत्र धारण करणाऱ्या शेतकऱ्यांना कापूस बियाण्यांचे १ पाकीट तर २० गुठयापेक्षा अधिक क्षेत्र धारण करणाऱ्या थकबाकीदार शेतकऱ्यांना कापूस बियाण्यांची कमाल २ पाकिटे पुरविण्यात यावीत.

जी) मोफत बियाणे पुरविण्याचा कार्यक्रम जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नियंत्रणाखाली सहकार विभागाकडून थकबाकीदार शेतकऱ्यांची संख्या व नावाचा तपशील उपलब्ध करून घेऊन, कृषी विभाग, सहकार विभाग व इंडियन मर्चंट्स चेंबर, चर्चगेट, मुंबई यांच्या सभासद कंपन्यांच्या प्रतिनिधींच्या सहकार्याने राबविण्यात यावा.

एच) मोफत पुरविले जाणारे कापूस बियाणे (Truthful) हे चांगल्या दर्जाचे असावे. त्यासंदर्भात संबंधित पुरवठादार कंपन्या आवश्यक ती दक्षता घेतील.

५. मोफत बियाणे पुरविण्याचा कार्यक्रम राबविण्यासाठी राज्य शासनाचा हिस्सा, राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (State Disaster Response Fund-SDRF) साठीच्या मागणी क्र.सी -६, प्रधान लेखाशिर्ष २२४५ — नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य (योजनेतर)-०१, अवर्षण -१०१, अनुग्रह सहाय्य (९२) (०६) बियाणे, रासायनिक खते व शेतीची अवजारे यांचा पुरवठा (२२४५ २१३१) या लेखाशिर्षाखालील मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा.

६. हा शासन निर्णय सहकार विभाग, महसूल व वन विभाग (मदत व पुनर्वसन) यांच्या सहमतीने तसेच, वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. २९५/अर्थ-१३, दिनांक २०/०६/२०१६ ला अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(उमेश चांदिवडे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२,

मा. मंत्री (कृषी) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई -३२,
 मा. राज्य मंत्री (कृषी) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई -३२,
 मा. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई -३२,
 अप्पर मुख्य सचिव (कृषी) यांचे स्वीय सहाय्यक,
 अप्पर मुख्य सचिव (वित्त) यांचे स्वीय सहाय्यक,
 प्रधान सचिव (सहकार), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२,
 सचिव (मदत व पुनर्वसन), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२,
 महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई - ३२,
 सह सचिव (निविष्ठा व गुणनियंत्रण), कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व
 मत्स्यव्यवसाय विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२,
 उप सचिव (अर्थसंकल्प/RKVY), कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय
 विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२,
 उप सचिव, (सहकार), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२,
 महालेखापाल, महाराष्ट्र-१/२ (लेखापरिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई/नागपूर,
 सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
 आयुक्त (कृषी), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
 संचालक (निविष्ठा व गुण नियंत्रण), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
 संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
 सर्व विभागीय महसूल आयुक्त,
 सर्व विभागीय कृषी सह संचालक,
 सर्व जिल्हाधिकारी,
 सर्व जिल्ह्यांचे जिल्हा उप निबंधक (सहकारी संस्था),
 सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी,
 सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व
 मत्स्यव्यवसाय विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२,
 महासंचालक, इंडियन मर्चेंट्स चेंबर, चर्चगेट, मुंबई,
 निवड नस्ती, (१०-अ), (१-अ) कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय
 विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ३२